

L'alfàbrega

(ALDC, V, 1098. L'alfàbrega)

El nom general d'aquesta planta herbàcia, aromàtica, *alfàbrega* (*Ocimum basilicum*), amb les seves múltiples var., deriva de l'ar. HĀBAQA (*DECat*) o de l'ar. andalusí ALĤABĀQA (Corriente), origen de:

1) *alfàbega* (s. XIV), la forma primigènia, que presenta les var. *aufàbega* 50, 66, 70, 73, 77, 83, 84, 156, 173, *ufàbega* 50, 71, 72, amb monoftongació de *au-* > [u]-; *aufràbega* 110, *ufràbega* 67, amb inserció de bategant; *alfàlbega* 165, per dilació de la lateral; *fàbeca* 103, sense l'article àrab i ensordiment *g* > [k], i el der. *aufabeguera* 74-76, 77-82;

2) *alfàbiga*, amb el canvi de la posttònica *e* > *i*, especialment en cat. occ.; var. *aufàbiga* 77, 126, 127, 129, 140, 141, 143, 146-148, 151; *aufàmiga* 65, amb equivalència acústica B = M (cf. Veny, 1986 b) i metàtesi en *aufàguima* 69 i *fràgama* 17; *aufràbiga* 68, per monoftongació i interferència amb *aufràbiga*; *aufàpiga* 145, per ensordiment de la [b] oclusiva; *fàbiga* 174, sense l'article àrab; *alfàbia* 116 i *aufàbia* 111, 116, 119, 124, 133 (o *mata d'aufàbia* 118), amb pèrdua de la -g- intervocàlica;

3) amb la velar sorda [k]: *alfàbrica* i les var. *aufàbrica* 40, 95, 104, 113, 117, *ufàbrica* 85 (*ufàbric* [m.] 85),

aufràbrica 113, *ufràbrica* 85, *fràbrica* 85, 97, *fàbrica* 85, 88, 91, 92; amb la velar sonora: *fàbriga* 96, *aufàbriga*; *anfàbiga* 174, 179;

4) *alfàdega*, *aufàdega* 135, 136, amb canvi de *b* > *d*, que conviuen amb *alfàbega*; *aufàdiga* 122, 123, 128; *aufàdia* 118; *alfàrega* 167, amb alteració *d* > *r* o amb pèrdua de *b* de *alfàbrega*;

5) *anfàlga*, d'un anterior **alfalga*, evolució de *alfàb[e]ga*, que també explicaria *faula* 13, 14, 16 (com PARAB(O)LA > *paraula*).

Altres mots: *basi* 8 sembla un truncament de *basilic* 14, pres del fr. o de l'oc. *baselic* (< baix llat. BASILICUM); *herbabona* 190 sembla una confusió d'espècie (< cast. *hierbabuena*), i *albaca* és pres del cast. *albahaca*, procedent de l'ar. andalusí ALĤABĀQA (Corriente).

Geolinguísticament, el tipus *alfàbrega*, d'origen àrab i d'extensió pràcticament pancatalana, mostra una múltiple variació formal; només a la franja ponentina rep la competència d'un castellanisme-aragonesisme, *albaca*, també de procedència aràbiga.

Són mots normatius *alfàbrega*, des del *DOrt*, 1917; *alfabreguera* i *alfabeguera*, des del *DIEC*₁, 1995; *alfàbega*, des del *DIEC*₂, 2007.

